HÜCCET

(aksi ispatlanamayan aklî-ilmî delil,
burhan, sultan, beyyine)

Hüccet:

Râgıb Müfredât'ında şöyle tanımlanıyor: " İki zıddın birinin sağlamlığını gerektiren delil-beyyinedir."

Aşılmaz kanıt anlamı ifade eden kelime-kavramların şemsiyesi olan bir kavramdır. Geçici, aldatıcı, oyalayıcı ve nihayet yarı yolda bırakıcı madde üstünlüğüne, kudrete karşı ezelî-ebedî hakikatlere dayanan aşılmaz ve ölmez kanıtı ifade etmektedir.

Bütün delil çeşitlerini içeren en kuvvetli delildir-belgedir. Sonraki dönem ilmi kelam kaynaklarının ortak kanaatleri de budur. (bk. Yusuf Şevki Yavuz, Hüccet, DİA maddesi)

Istırap, hücceti yaratır, besler, egemen kılar. Refah ve rahatlık ise kudreti egemen kılar, şımarıklığı büyütür ve çöküş getirir. Tanrısal kader odur ki, kudretin zebunu olup ezilen mustaripler, içlerindeki yaratıcı volkanı geliştire geliştire egemenlikleri altında ezildikleri kudret sahiplerinin zaman içinde efendisi konumuna gelirler, onları sessiz ve görünmez bir gelişmeyle egemenlikleri altına alırlar. Yahudi ile diğer milletlerin, Osmanlı ile egemenliği altında tuttuğu Batılı milletlerin münasebetleri hep bu kader muvacehesinde yürümüştür.

En büyük hüccet, Allah'ındır. Varlık ve oluşun sergilediği ezelî-ebedî kanunların vücut verdiği hakikatlerdir bunlar. İkinci büyük hüccet, peygamberlerin mesajlarındadır. Nisa 165 bunu ifade ediyor:

"Müjdeleyici ve uyarıcı resuller gönderdik ki, elçiler geldikten sonra insanların Allah'a karşı hücceti olmasın."

Ne yazık ki, peygamberlerin o hüccet dini, tarih içinde kudretin dini haline getirildi. Bugün, kudretin ürünleri (fetihler, madde ihtişamı) hep kudretin galiplerini öne çıkararak görünürdeki mağluplar olan mustaripleri küçümsedi, kenara ittiler. Zaman içinde o bir kenara itip küçümsedikleri hüccet sahipleri onları öyle bir vurdu ki, toparlanamaz hale geldiler, dünyanın önünde rezil, hüccet sahiplerinin önünde mahkûm ve tutsak oldular. Büyük fetihlerin sahipliğiyle övünüp duran Müslüman imparatorluk çocuklarının bugün, Batı'nın hüccet çocukları önünde düştükleri yürekler acısı durum, bunun tarih diyalektiği tarafından önümüze konan kırılmaz ve aşılmaz belgeleridir.

Sultan:

Kur'an'da 37 yerde geçer. Isfahanlı Râgıb'a göre, hüccetin bir adı da sultandır. Aşılamayacak güç, mutlak üstünlük anlamındaki selâta mastarından veya Yemen Arapçasında, kandili yakmada kullanılan zeytinyağı anlamındaki selît sözcüğünden türeyen sultan; hüccet, egemenlik, sulta ve bu niteliklere sahip kişi demektir. (Râgıb, *el-Müfredâi)* Kur'an'ın kullanımı, sultanın birinci kökten gelmesini kabul etmenin daha yerinde olduğunu göstermektedir.

Tâbiûn dönemi müfessirlerinden ve İbn Abbas'ın râvisi olan İkrime (ölm. 107/725), sultan kelimesinin, Kur'an'da kullanıldığı bütün yerlerde hüccet anlamında olduğunu söylüyor. Kur'an bu kelimeyi, 'mübîn' (açık seçik, ayan beyan) sözcüğüyle de niteleyerek sultandaki aşılmaz delil karakterine vurgu yapmaktadır.

Sultan (Sâd harfi ile değil, Sîn harfi ile) tarih içinde Kur'anî anlamından çıkarılıp Bizanslı bir anlama büründürüldü ve kudret göstergesi haline getirildi. Ve bu olgu, İslam'ın kaderini karartı. Unutmayalım ki, padişah ve kral anlamındaki sultan, burada ele aldığımız kelimenin ta kendisidir ama anlamı, Kur'an'ın amaçladığı anlamın tamamen aksidir. Kur'an'da bilim ve akıl tarafından elde edilen delil yani manevî kudret anlamındaki **sul**tan, geleneksel kullanımda maddî kudreti, kılıcı ve çoğu zaman

zulmü kullanarak egemen olan bir figürün unvanı kılınmıştır. Yani Kur'an mesajı, Kur'an'ın mensubu olduğunu söyleyenler tarafından tepetaklak edilmiştir.

Burhan:

Anlaşılır hale getirmek, açıklığa kavuşturmak anlamındaki bürh ve berha kökünden türemiştir. (Râgıb, Müfredat) Nisa **174.** ayete dayanarak, Kur'an'ın adlarından birinin de Burhan olduğunu söyleyebiliriz. Burhanın hüccet kuvvetinde bir kanıt karakteri taşıdığı genel kabuller arasındadır. Müfredat yazarı Isfahanlı Râgıb'a göre ise "Burhan, delillerin en kuvvetlisidir. O, öyle bir delildir ki, ilgili olduğu şeyin doğruluğunun, asla şaşmamasını gerektirir."

Biz, büyük Râgıb'ın ruhundan af dileyerek bu kanaate katılamayacağımızı söylemek istiyoruz. Çünkü Kur'an, 'baskın delilin Allah'a ait olduğunu söylerken 'hüccet' kelimesini kullanmaktadır. Demek ki en kuvvetli delil, delillerin delili hüccettir. Bu Burhan, ilimlerin ilmi, hikmetlerin hikmeti olarak görülmüştür. Felsefede aklî ve kısmen de tecrübî delilleri ifade etmek için kullanılır. Bu noktada bürhan-ı riyazi (matematik-şaşmaz delil) tabiri öne çıkarılır. Bürhan-ı riyazinin iki türünden söz edilir: **1.** Bürhan-ı tahlilî: Genel hükümlerden cüzî hükümlere varılarak elde edilen burhandır. **2.** Bürhan-ı terkibi: Cüzî hükümlerden, parçalardan bütüne genel hükümlere varılarak elde edilen **bur**handır. Bürhan-ı hulfî veya bürhan-ı nakz denen üçüncü bir burhan türü vardır ki bunun Kur'an'da kullanıldığını görmekteyiz. Bu burhan türü, bir fikrin doğruluğunu onun zıddının yanlışlığını ortaya koyarak ispat yoludur. Kur'an, getirdiği mesajın 'fetih günü'nü tanıtırken şöyle diyor:

"Bir de soruyorlar: "Eğer doğru sözlüterseniz, bu fetih ne zaman?' De ki, 'Fetih günü, gerçeği örten nankörlere imanlarının yarar sağlamayacağı gündür. O gün, onların yüzlerine bile bakılmaz." (Secde, **28-29)**

Fethin, yani zaferin ispatı Kur'an'ın doğrularının gösterilmesine değil, Kur'an'ın karşısındakilerin yanlışlarının ortaya çıkmasına bağlanmıştır. İşte bu tarz, bir bürhan-ı nakz tarzıdır.

Beyyine:

Beyyine, hücceti açıklamada öne çıkarılan unsurlardır, (bk. burada, Beyyine mad.) Beyyinenin bu karakteri, Mecelle'nin 165. maddesinde çok güzel ifade edilmiştir:

"Beyyine, hücceti takviye demektir."

HÜCCET VE KUDRET

Fena ve fani adamlardan da güzel ve baki sözler zuhur edebilmektedir. İşte bir örnek: Abbasî Arabizminin tarihsel hatalarının birçoğuna ortak olmakla birlikte, filozof bir yanı bulunan halife Me'mûn (ölm. 218/833), fena ve fanilerinin içinden güzel ve baki bir söylem çıkarabilmiştir. Zamanının en büyük imparatorluğunun başı tarafından söylendiği için iyiden iyiye ihtişam kazanan söz şudur:

"Hüccetle galip gelmeyi, kudretle galip gelmeye tercih ederim. Çünkü kudretle galebe ölümlüdür ama hüccetle galebenin zevali yoktur." (Süyûtî, *Tarîhu'l-Hulefa,* 366)

Bir söz ama, tarihe, insanın dramına ışık tutan bir söz.

Me'mun, fikir tarihine "Beytül hikme" {hikmet-felsefe ocağı) denen o bereketli düşünce kurumunu hediye eden ve bu yolla yüzlerce düşünce adamına yol açan kişidir. Eski Yunan metinlerinin Arapça'ya çevrilmesinin öncülüğünü yapan da odur. Bunun bir anlamı da, Batı rönesansının mayasını çalan isimlerin başında gelenlerden birininin de Me'mun olduğudur.

Me'mun; ne sadece kral, ne de sadece filozof. O, kral-filozof veya filozof-kral. Me'mun, insanın çıkabileceği kudret sınırının ucuna kadar gelebilmişlerden biri. Ama o, kılıç ve orduyla değil, bilgi-ışık-düşünce ve sevgi ile doruklara çıkmayı yeğliyor, o çıkışa özlemini dile getiriyor. Kral Me'mun, filozof Me'mun'u öne çıkarıyor ve bize önemli bir ders veriyor: Madde ihtişam ve kudretini değil, bilgi-ışık gücünü seçin, ona güvenin, onunla yücelin. Çünkü ölümsüz olan odur.

Ölümsüz olan, kudret değil, hüccettir. Eğer kudret, hüccetle birlikte ise, ne güzel! Fakat eğer, kudretle hüccetten sadece birine sahip olmak durumunda iseniz, "Hücceti seçin" diyor Me'mun. Çünkü o sizi zamanın üstüne çıkarır, ölümsüzler arasına koyar.

Kur'an, kendi mensuplarına şu emri veriyor: "İnsanların elinde, sizin aleyhinize bir hüccet bulunmasın. Onların zulme sapanları müstesna..." (Bakara, 150; ayrıca bk. Nisa, 165)

Kur'an'ın dikkat çektiği incelik şu: Elinizde hüccet varsa, hüccetle galip iseniz, sizi ancak zulme başvurarak susturma yoluna gidebilirler. Ama bu yol, geçici, aldatıcıdır. Uzun vadede, onu kullananı mahveder.

Hücceti olanın aldatmayla susturulması da mümkün değil. Bu yüzden Kur'an sürekli bir biçimde, imanı, beyyine (akıl ve bilgi ile elde edilen kanıt) üstüne oturtmaya çalışıyor. Beyyine üzerine oturmayan iman, din çapulcularının, 'Allah ile aldatma' ya dayalı tuzaklarına karşı koyamaz. Bu da kitlelerin felaketi olur.

Kur'an'ın en çarpıcı mesajlarından biri de şudur: Kur'an; hangi başlık, renk ve desenle olursa olsun, Allah'a inananlar arasında, Allah'ın karşılıklı hüccet olarak kullanılmasını yasaklamıştır. (Şûra, 15-16) Bir insanın Allah'a imanı varsa, o insanı susturmak için Allah'ı kanıt olarak kullanamazsınız.

Ölümsüz egemenlik, hüccetindir. O halde, insan için önemli olan, hüccet önünde yenik düşmemektir. Kudret önünde yenik düşmek, insanı küçültmez.

Hüccete karşı kudreti kullanmanın sembol ismi, Hz. İbrahim'in ışığını ateşle boğmaya çalışan Nemrut'tur, (bk. 2/258) Nemrut, hücceti kudretle boğmaya çalışırken, atalarının dinleştirilmiş kabullerinden destek alıyordu. (6/80-83)

Hüccet, bilgi ve düşüncenin vücut verdiği kudretin adıdır. Hüccette her zaman kudret vardır ama kudrette her zaman hüccet yoktur. Daha doğrusu her hüccet aynı zamanda kudrettir ama her kudret aynı zamanda hüccet değildir. Böyle olduğu içindir ki; Allah daima hüccet kullanır. Yani bilgi, düşünce ve hikmetin eşlik ettiği kudret:

"De ki, 'En mükemmel hüccet Allah'ındır." (En'am, 149)

Hüccetin omurgasında ilim vardır. Bunun içindir ki hüccet haline dönüşemeyen kudretler batmaya mahkûmdur. Müslümanların eseri olan altı asırlık Osmanlı İmparatorluğu batmadı mı? Battı, çünkü batma sürecine girdiği dönemde omurgasında kudret vardı, hüccet değil. Hüccet, onun elinden çıkmış, buharı sanayie tatbik edenlerin eline geçmişti. O, fesle, serpuşla, potinle ve hangi tarikatın sikkesinin cennet alameti (!) olduğunu tartışmakla meşguldü. Yani abesle meşguldü. Hüccet, abesle meşgul olanların yurduna asla uğramaz. Böylesi yurtlardan tiksinir hüccet... Çünkü böylesi yurtlara pislik iner:

"Allah, aklını işletmeyenlerin üstüne pislik atar." (Yunus, 100)

En yüksek kudreti en yüksek hüccete bağlayan kitap, hücceti besleyen temel değerden yoksun olanların üstüne pislik yağdığını söylemez de ne yapardı!?

Unutulmaması gerekenlerden biri de şudur: Bir dinin mensupları, özellikle savunucuları, hüccet yerine kudrete (hele hele şiddete) sığınmaya başlamışlarsa o dinin insanlık sahnesindeki yeri ve etkisi depreme maruz kalmış demektir. Bakın tarihe: Dinlerin tarihlerinde, müminlerin mazlum oldukları dönemler daima yükselme ve yücelme dönemleridir. Çünkü mazlum, kudrete değil hüccete sığınan insandır. Bu gerçeği çok iyi bilen Batılı İslam karşıtları, Kur'an dinini sahneden kovmak (ve tabii kendi zulümlerini saklamak) için Müslümanları sürekli bir biçimde (dışta ve içte) şiddet ve dehşet uygulamaya itiyorlar. Şu gerçek biliniyor: Şiddet ve dehşete indekslenenler, hüccete saygı fıtratı üzerine kurulan insan tabiatının sadece nefretine maruz kalırlar. İslam'ı sahneden kovmak niyetine olanların istedikleri de bu.

İslam için cihadın, her şeyden önce bir hüccet savaşı olduğunu anlamayanların kavga ve harcamaları İslam'a zarardan başka bir şey getirmeyecektir.

Peygamberlerin hüccetlerinin temelinde, Kur'an'ın açık beyanıyla, 'bilgi' vardır. Yani bir numaralı hüccet-değer. Şimdi, eşsiz hikmet ve ibretlere dolu şu tabloya bakın: Kur'an, düşmanları olan müşriklere karşı peygamberlere şunu söyletiyor:

"Eğer doğru sözlüler iseniz bana ilim getirin/ilimle gelin!" (En'am, 143; Ahkaf, 4)

Peygamberlere karşı müşrik muhafazakârları ise şöyle konuşturuyor:

"Eğer doğru sözlülerseniz bize atalarımızı getirin/atalarımızın kabullerinden kanıt getirin." (Dühan, 36)

Ve Kur'an, bu sapık kudret taslayıcıhğın arka planını gösteriyor:

"Onların hüccetleri, 'Bize atalarımızdan kanıt getirin' demekten öte bir şey olmamıştır." (Câsiye, 25)

Kısacası, Kur'an'a göre, doğruluğun (sıdkın) tek belgesi vardır: Bilgi ve düşünceden oluşan kanıt. Kur'an buna hüccet veya burhan diyor.

Burhanın karşısına dikilen şeye bühtan denir.

Bu kabul öylesine genel ve tartışılmazdır ki, meleklerin imtihanında onları insanın gerisinde bırakan değerin bile ilim yani burhan olduğu ifadeye konmuştur. (2/31-34)

Şeytanda burhan kudreti yerine bühtan şamatası vardır: Yalan ve iftira... Onun içindir ki şeytan, Rahman kullarının burhana sahip olanları üzerinde egemenlik kuramaz. (15/42) Onun egemenlik altına alacağı benlikler burhana sırt dönüp bühtana teslim olan iftiracı, yalancı, yaygaracı ekiplerdir.